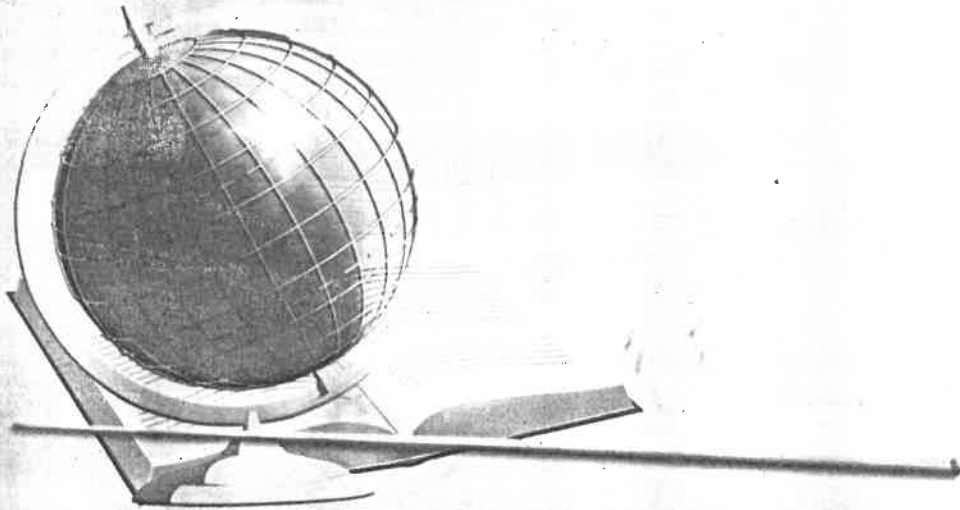

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції «Перший крок у науку»

культурного розвитку, послуваючи ці засоби та методи з новітніми надбаннями європейського та світового культурно-педагогічного досвіду.

Сучасний учень початкових класів вивчає втричі більше ніж його однолітки 20-30 років тому. Він повинен засвоїти дуже великий обсяг інформації за дуже короткий проміжок часу. Час уроку ж не змінюється та учбовий процес триває все ті ж 9 місяців, а це означає, що матеріал повинен викладатися шкороше і часу на зайве не вистає. Та чи можна сказати, що духовні цінності з нею про честь та совість, вічність та пошану. Звичайно для цього є окремі уроки, це «Я і Україна», «Я і Громадянська освіта». Та чи цього достатньо?

Тут на допомогу приходять позакласна та позашкільна робота. Проведення свят, концертів, екскурсій, це чудова можливість звернути увагу учнів на духовність нашого народу. Так, наприклад, можна провести свято, під назвою «Ми діти твої, Україно», діти підготують українські пісні та танці, розповідатимуть про звичаї народу. Готуючись разом з вчителем до цієї події, вони глибше засвоюють та зрозуміють душу українського народу.

Деякі держави занадто перебільшують свої історичні заслуги, економічні та культурні здобутки, а відповідно – вимагають до себе надмірної уваги і зневажливо ставляться до інших націй. Прикро, коли частина українців забуває про свою національну честь і відчуває меншовартість, порівняно з іншими народами. І це не такий вже поодинокий факт, тому це питання повинно особливо привертати увагу вчителів в процесі виховання молоді.

Якщо в класі є діти різних національностей, можна провести свято, де діти зі своїми батьками приготують невеликі розповіді про свою культуру та звичаї, можливо принесуть національні страви та куштуючи їх, спробують знайти спільне та відмінне.

Втілювати виховання духовних цінностей у молодших школярів потрібно і на уроках математики, і на музиці, і на фізичному вихованні. Вчителю потрібно так строїти навчальний процес, щоб матеріал, який викладається на уроці тісно переплітався з вихованням людських цінностей. Так, проводячи самостійну роботу, краще віддавати перевагу завданням, які можна зробити у групі. Діти краще навчаються поважати один одного, вислуховувати думку кожного, працювати швидко та дружно.

Урок малювання це ще одна гарна можливість звернути увагу на духовність. Можна запропонувати дітям зобразити на малюнках щось, що характеризує український народ, а потім зробити виставку цих робіт. Послуваючи малювання з українською мовою, діти можуть скласти невеличку розповідь про те, що зобразили.

Відомо, твори художньої літератури – важливий засіб здійснення комплексного підходу до навчання і виховання молодших школярів. Адже призначення красивого письменства – пробудити у дитини чисті, світлі емоції, розвинути творчу увагу, самостійність мислення, потяг до краси і добра. Заохочуючи дітей до читання ми вирішуємо велике питання, де діти будуть черпати інформацію. Таким чином ми масмо чудовий помічник для навчання і виховання.

Особливе місце серед творів художньої літератури займають твори природничого характеру. Вони ознайомлюють дітей із законами розвитку природи, з життям рослин і тварин; прилучають до природоохоронних знань, що виходять за межі шкільної програми; сприяють формуванню світогляду, виробленню наукового погляду на світ, природу, ставлення до неї; впливають на формування природоохоронної культури молодших школярів, а отже, стимулюють їх природоохоронну діяльність як її складову. Розкриваючи красу і велич рідної природи, художні твори виховують дітей, здагних шнувати та оберігати її. Вони сприяють збагаченню духовного світу підростаючого покоління, допомагають прищеплювати риси людяності, заохочують творити добро.

Щоб робота над духовністю дітей була результативною, потрібно щоб сам вчитель був високодуховною особистістю. Звичайно, наше міністерство освіти пильно стежить за тим, щоб підготовка майбутніх педагогів відбувалась на дуже високому рівні. Студентам пропонується практика у школах, де вони на прикладі кращих вчителів країни, бачать як втілюється у життя завдання виховання духовних цінностей молоді.

Висновки. Вся робота вчителя спрямована на формування особистісних рис громадянина України, що включають у себе розвинену духовність, моральну, художньо-естетичну культуру. Духовним цінностям приділяється дуже велика увага. Сучасні педагоги намагаються якомога більше часу приділити вивченню нашої історії та звичаїв. Для цього використовуються всі уроки у школі та проводяться позашкільна робота.

Питання формування духовних цінностей у дітей є дуже актуальним у наш час. В епоху комп'ютерних технологій, коли діти з тривічного віку освоюють інтернет, дуже важливо не розгубити наш національний потенціал, національні звичаї, а це можна зробити лише розповідаючи дітям та навчаючи прикладі з життя людей. Лише шире слово та гарна розповідь може виховати в дитині любов до своєї рідної землі та сформувати високодуховну особистість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання громадянина / Під ред. І. Полужного. – К., 1997.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К., 1994.

ПОВЕДІНКОВИЙ ВИЯВ МОРАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Хомич І.С.

Рівненський державний гуманітарний університет

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими завданнями. Не знаючи іншої системи, ми сприймаємо як належне і як єдино правильну можливість життя саме ті норми, які існують, створюючи для кожної нової людини відповідне поведінкове середовище.

Норма – обов'язкова вимога, яка вказує на те, що прийнято в суспільстві на даному історичному етапі життя. Життєвий досвід створює норму, забезпечуючи тим самим впорядкованість суспільного життя.

На думку Безлюдної В.І., без чіткого усвідомлення моральних приписів, сформованості цілісної системи уявлень про норми співжиття не можна розраховувати на поведінковий вияв моральних тенденцій [2; 26].

Тема нашої роботи пов'язана із розробкою колективної наукової теми кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету „Розвиток свідомості та самосвідомості в дитячому віці (моральний аспект)” (протокол №5 від 26.12.2000).

Аналіз останніх досліджень. Як засвідчив аналіз літератури психологічного спрямування, проблема нормовідповідної поведінки молодших школярів залишається недостатньо розв'язаною, особливо варто проаналізувати сутність взаємозв'язку поведінки та уявлень про її відповідність нормам суспільного співжиття. До того ж скорегувати моральний розвиток значно легше в молодшому шкільному віці, ніж у старших вікових періодах. Над вказаною проблемою працювали Л.С. Витогський, С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, І.Д. Бех, Д.Б. Ельконін, Л.І. Божович, Д.Н. Узнадзе. Ці вчені визнають спадкоємність морального розвитку від дитячих до старших вікових періодів, однак, якщо виділити **невирішені раніше частини**, то конкретні механізми та причинно-наслідкові зв'язки такого розвитку, зокрема, з поведінкою дитини, ще не достатньо досліджені. До того ж соціальні процеси останнього періоду не лише не знизили актуальність цієї проблеми, а й навпаки, загострили її.

Формулювання цілей статті. Метою нашого повідомлення є дослідження питання інтеграції дитячих уявлень з їхньою похідною – нормовідповідною поведінкою. Складність проблеми зумовлена неоднозначністю зв'язків, що існують між цими конструктами, багатозаспектністю детермінуючих основ процесу, величезною теоретичною значущістю розкриття його закономірностей. Згідно із сформульованою метою нашими завданнями є здійснення теоретичного аналізу проблеми нормовідповідності поведінки дітей молодшого шкільного віку: розкриття взаємозв'язку моральних уявлень та моральної поведінки учнів.

Викладення основного матеріалу. Основною особливістю молодшого шкільного віку є зміна соціальної позиції особистості: вчорашній дошкільник стає членом шкільного та класного колективів, де слід дотримуватися нових норм поведінки, вміти підпорядковувати свої бажання новому розпорядку тощо. Усе це сприймається дитиною як певний переломний момент у житті, що супроводжується ще й перебудовою системи взаємин з дорослими, найбільш авторитетною фігурою серед яких є вчитель [7].

Провідною діяльністю молодших школярів є учіння. Діти поступово звикають до вимог, пов'язаних з навчанням, що зумовлює розвиток нових якостей особистості. Основними новоутвореннями психіки молодшого школяра є довільність як особлива якість психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. Тобто психіка досягає того рівня розвитку, який робить можливим цілеспрямоване формування у молодших школярів самостійності та вміння, а головне бажання підпорядковувати свою поведінку суспільним нормам.

Зазначимо, що уявлення про нормовідповідність власної поведінки у кожної окремо взятої дитини бодай чимось різняться. Як показують психологічні дослідження, своєрідність тут виявляється у різному послідовності елементів. Як зазначають В.І. Безлюдна та Н.В. Корчакова, „основну роль у цьому процесі відіграє співвідношення когнітивних та емоційно-мотиваційних компонентів, у той час як зовнішні фактори чи індивідуальні особливості можуть сформулювати „злого генія” – особистість, що прекрасно орієнтується в моральних категоріях, але при цьому не привласнила ні одну з них” [2; с.27].

Неузгодженість між уявленнями дитини про моральні норми та її поведінкою показана у цілому ряді робіт, у яких перш за все підкреслюється, що діти знають, що потрібно робити і як себе вести, і в той же час не ведуть себе як необхідно.

Отже, загальна закономірність морального становлення визначається тенденцією нелінійного зв'язку між формуванням моральних уявлень і нормовідповідною поведінкою. Ці категорії не є незалежними, вони опосередковано впливають одна на одну – свідомі уявлення задають орієнтири й обґрунтування необхідності дотримання моральних норм, у той час як реальна поведінка забезпечує їх переосмислення. Складність цих зв'язків значною мірою зумовлена неоднорідністю самих уявлень, а також диференційованістю впливу різних структур свідомості на дотримання різних моральних норм.

Моральні цінності залежать від багатьох факторів: мотивів, умов, результатів. У залежності від мотивів, якими керується суб'єкт, розрізняють прагматичні і безкорисливі моральні вчинки. Під прагматичними розуміють вчинки, які зорієнтовані на соціальне схвалення. Безкорисливий вчинок не залежить від зовнішнього контролю зі сторони інших людей. Найкращим прикладом такого вчинку є „вчинок по секрету”. Саме він, на думку А.С. Макаренка, виступає найбільш суттєвим критерієм моральної вихованості та нормовідповідної поведінки [9].

Знання норм і вчинок поведінки не може існувати саме по собі. У процесі виховання у дитини виробляється емоційне ставлення до моральних норм. Ця схильність виступає як вікова особливість дитини, яка ще тільки вчиться орієнтуватися в розмаїтті життєвих ситуацій, співвідносити наявні в неї уявлення з реальними вчинками, з конкретно поведінкою.

На думку І.Д. Беха, своєрідність ставлення до моральних вимог та норм і відповідно – оцінка їх виконання – залежить від особливостей внутрішнього складу дитини: як складається спрямованість її особистості, наскільки вона вмє бачити моральну сторону взаємин і вчинків людей [3].

Спонукальна сила моральної норми може мати досить нетривалий вплив на поведінку. Павелків Р.В. переконалий в тому, що „тривалість впливу моральної норми на поведінку є важливим показником її засвоєння, її перетворення із зовнішнього у внутрішній мотив дитини” [12; с.25].

Для того, щоб моральні уявлення стали регулятором поведінки, провідним мотивом діяльності, необхідно включити їх в систему реальних життєвих відношень особистості. За таких умов знання набуває для людини особистісного смислу. Як зазначає О.М. Леонтьєв, моральна норма

сприймається суб'єктом на двох рівнях – як значення і як зміст. Причому особистісний зміст індивіда визначається його власними відношеннями [8].

Готовність побачити моральну проблему у найрізноманітніших обставинах і здійснювати моральну поведінку незалежно від заданого правила є головним показником морального становлення. Тому здатність до перенесення моральної норми в нові обставини може виступати важливою одиницею аналізу нормовідповідної поведінки.

Досить цікавими є висновки Т.П. Авдулової [1] щодо взаємозв'язку вербальної і реальної моральної поведінки. Дослідження показали, що діти, які дотримуються моральних норм в реальній поведінці, значно рідше обурюються вербальні дилеми відповідних категорій. У їх судженнях простежується імператив моральної норми. Одночасно саме ці діти виявляють стійкість моральних позицій у ситуаціях негативного морального прикладу. Моральні судження дітей, що дотримуються норми в реальному поводженні, характеризуються стабільністю незалежно від зміни партнера по спілкуванню.

Таким чином, моральні уявлення впливають на поведінку, а поведінка – на моральну свідомість. Однак ці зв'язки неоднозначні, як показують експерименти: нормовідповідність поведінки спостерігається і у дітей, що дотримуються норм і у тих, хто їх порушує. Серед дітей, що дотримуються моральних норм у ситуаціях реального морального вибору є діти, що демонструють і власне моральну поведінку і просоціальну.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, знання норм моралі і розуміння їх цінності й необхідності дуже важливі у моральному розвитку дитини, оскільки у певних життєвих ситуаціях дитина стикається з необхідністю підкорити свою поведінку моральним нормам і вимогам.

Зазначимо, що проблема нормовідповідної поведінки завжди була однією із актуальних проблем освіти і виховання. Особливо важливим є вивчення особливостей моральної сфери в молодшому шкільному віці, коли закладаються основи моральної саморегуляції, інтенсивно розвиваються всі елементи нормовідповідної поведінки.

Значущість аналізу нормовідповідності поведінки та уявлень про неї зумовлена фундаментальністю загальної проблеми морального розвитку, тому вважаємо за доцільне продовжувати дослідження в даному напрямку і, зокрема, плануємо описати генезис уявлень про відповідність дитячої поведінки нормам моралі та розглянути механізми формування уявлень молодших школярів про нормовідповідність власної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авдулова Т.П. Предпосылки формирования морального сознания в старшем дошкольном возрасте: Дис...канд. психол. наук. – М., 2001.
2. Безлюдна В.І., Корчакова Н.В. Детермінація моральної поведінки дітей когнітивно-мотиваційними змінами моральної свідомості // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. – Рівне, 2004.
3. Бех І.Д. Молодший школяр у виховному просторі міжособистісних взаємин // Початкова школа. – 2000.
4. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.

5. Выготский Л.С. Собрание сочинений. – Т.3. – М., 1983.
6. Дробиницкий О.Г. Понятие морали. Историко-критический очерк. – М., 1974.
7. Заброцкий М.М. Основы возрастной психологии. – Тернопіль, 2004.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 1975.
9. Макаренко А.С. О воспитании: Сборник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1990.
10. Мухина В.С. Возрастная психология. – М., 2000.
11. Павелкин Р.В. Молодший школяр у моральному вимірі міжособистісних відносин // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. – Рівне, 2003.
12. Павелкин Р.В. Особистісна норма як структурний компонент моральної свідомості та самосвідомості // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки РДГУ. – Рівне, 2004.
13. Рубинштейн С.Л. Избранные философско-психологические труды: Основы онтологии, логики и психологии / Отв. ред. А.В. Брушлинский, В.А. Кольцова. – М., 1997.
14. Узнадзе Д.Н. Теория установок. – Москва-Воронеж, 1997.

ОСОБЛИВІСТІ СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Чистякова С.В.

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Постановка проблеми. Позитивний імідж соціального педагога як особливий особистісний професійний інструментарій сприяє встановленню контактів із суб'єктами взаємодії, тим самим перетворюючи цей процес на більш ефективний. Маючи неабиякий психотерапевтичний ефект, імідж сприяє виявленню у соціального педагога професійної впевненості, комунікабельності, соціально-педагогічної активності, рефлексивності, дипломатичності та відповідальності. Тому проблема створення позитивного іміджу соціального педагога виявляється актуальною та важливою.

Ступінь вивченості проблеми створення позитивного іміджу соціального педагога низька, що обумовлено, насамперед, новизною професії для нашої країни. Так, офіційне введення інституту соціальних педагогів в Україні відбулося у 1992 році із затвердженням нової спеціальності «Соціальна педагогіка».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість досліджень, що пов'язані з використанням категорії «імідж», здійснювались у сфері політики та технологій проведення виборчої кампанії (В.Бєбик, О.Феофанов, Г.Почепцов), лідерства (Т.Хомуленко, Л.Приходченко), державного управління (О.Якубовський, С.Ромат, І.Колосовська). Дослідження М.Алраксіної, О.Бекстовой, Л.Жарікової, О.Каложного, О.Петроної, Н.Тарасенко, В.Шепеля, В.Черепанової та інших сприяли виділенню нової галузі педагогічної науки – педагогічної іміджології. Проблема створення професійного іміджу соціального педагога не знайшла достатнього відображення в науковій літературі, хоча деякі аспекти цієї проблеми висвітлюються в статтях І.Ніколаску.